

ИВАН НЕГРИШОРАЦ

РАЗГОВОР С МАСКАМА

У ЛЕТО 1883. БОЛЕСНИ СВЕТОЗАР МИЛЕТИЋ РАЗГОВАРА С
ЦРНИМ МАСКАМА КОЈЕ ГА, СВЕ ЧЕШЋЕ, ПОСЕЂУЈУ О ПО-
НОЋНИМ САТИМА

Дођиће,
 Мили њодлаци,
 Ја вас се не бојим, нимало се
 Не бојим! Не знам куда њо водиће,
 Али знам куда ја ојићи не смем!
 То цио на себи носим грађанску кошуљу
 И српски ојанак, њо никаквих њројивности
 И несаљасја у себи не садржи. Човек носи
 Оно цио има, цио му зреје зруди,
 Шио му срцу њрија! Ејо, ви сјављаће
 Те црне маске на ваща ружна лица,
 А ја вам њо не замерам и о њоме
 Не водим њолемике њо новинама.
 Само ви радиће своје! Иза маски
 Можда је Кошуји, Андраци, Хаџић,
 Герман Анђелић, можда и ћесар Фрања!
 Можда и ја сам! Кад човек у њавници
 Чејири зодине њроведе, кад за њсима исјерују
 Из сваког лога, кад за хајче за сваку реч,
 За свако дело и њомисао на њега, онда се,
 Браћо црна, умори ловина, ња би само да сјава,
 Сјава и сјава! Али, док сјавам, има будних
 Мојих њића: они сјраже, и сјражиће
 Све док зора нам не сване!

Све док љоворићи морамо да ноћ је,
Да нам свејлосић у овај карамрак уносићи
Ваља! Ако сам ја уморан, биће оних
Који уморни нису! Који ће љоворићи
Да слобода мора за све бићи,
Иначе није слобода! Иначе је љо
Насиље! А ја сам, љнусни ноћници,
На све сиреман! Уђиће у мене,
Заузмиће своје ноћно царсћиво
И зајалиће своје црне бакље!
Црнеће вам се
Ова моја ноћ,
Довека!

ОСТАРЕЛИ ЈАКОВ ИГЊАТОВИЋ, КРОЗ ПРОЗОР ЗАГЛЕДАН
У ЦРВЕНИЛО СУНЦА НА ЗАЛАСКУ, СЛУША БУБЊАЊЕ МЕ-
ДИКУСОВИХ РЕЧИ О ТОМЕ ДА ЈЕ ОБОЛЕО ОД СУШИЦЕ

Ено мене на облаку,
Удевам се у ниџи свејлосџи небеске,
Којом још свеј на окују се држи! Ено мене,
Ено свију љријайеља, бели смо од љене
Којом вечносџи брије нас насуво! Јесам ли
Још овде, или сам већ џамо,
То само Госјод зна! А мени је,
Одавно већ, сасвим свеједно: ниџде ме вице нема
И сав се у ниџи љрејварам! Једино љеро још
Чврсџи у џакама држим, једино оно љослуџни љираџ
По харџији осџавља. Најисах роман о љајници,
А она је, ваља, још жива, и још уза ме,
Ако сам ја љри себи! Најисах роман,
Па рекох: добро беџе ово сочињеније,
Добро! И друџи ме хвале, веле да сам
Муџира од човека! За члена Краљевске академије
Израџе ме, а краљ ми Орден Свејоџ Саве,
Али Ш сџејена, милосџиво даде!
Посмајрам дела и дане своје, а све ме неџио
Мука и џеџоба сџисла! Око Мајице, око љчелињеџ
Јаја, мноџо се осџца, џљама и чудовиџи
Људских навукло! Мени љу месџа нема,
Мени на друџу сџрану љоћи ваља! Дуџ љуџ
Кроз романе чека и сџоџина ликова љраџиће ме
До маџле у коју, занавек, узвисићу се!
Еџо, у Мајици ни секретар не моџох
Да будем, а у делима својим
Демјурџ сам ја, нико друџи! Пуџи у облаке,
Слуџим, само џио није! Пред оџледало сџанем,
А у њему видим: некада леј, сад ороную,
А и једно и друџо ено џа на сџаклу,
У облаку! А на челу ми сија ли,
Сија: жиџ брбљиви, издајнички,
Шџо залејила ми браћа моја
Весела! Браћа моја,
Разбраћа!

СВАДЉИВИ УРЕДНИК „БРАНИКА“ И БИВШИ ПОТПРЕДСЕДНИК МАТИЦЕ, МИША ДИМИТРИЈЕВИЋ, КАЗУЈЕ ШТА МУ ЈЕ СИНУЛО У САМРТНОМ ЧАСУ

Ја сам нож
Примио у своје зруди,
А њу, њосред мога срца, он ће
Заувек ошатаи. Ја сам нож, ја сам
Убодна рана, ја сам крв скорела на сечиву
И бол која њрули у живчаном корену.
Ја сам сведочанство да рана од речи
Дубља је и болнија од ране коју задаје
Мач. Та њрича зовори како слога
И брајска љубав у њрах се њраха дроби,
А од њош њраха авешни ликови,
Црни, бели, сиви лелуји њела
У ваздух и вешар ме односе. А онда,
Ти авешни ликови ззусну се
У сѡрацнош њѡријашеља: с њиме
Речи размењујеш убодне, на двобој се
Позиваше, ѡа избежаваше, ѡа један другом
Иза леђа чини чинише. Ваздух међу вама
Зашегнуш је у ниш челичну, у јако сечиво,
А кад ојусиш се, ѡад насѡаје омча
Која из загрљаја нишиша,
Нишиша не исѡушиша. Свеш беше издељен:
Сѡара и нова омладина, либерали
И радикали, народњаци и маѡарони.
Тога Туциндана, са женом кренух
У ѡазбину, на железничкој чекасмо сѡаници
Возни ред, а онда видех смрш како
Ка мени иде: хишро вади нож
И ѡуваком у ѡрса ми сечиво
Забѡја. Ја не сѡигох боксер, из ѡеѡа,
Да извадим, да смрш својој зубе
Здробим. И док ми душца, низ рану,
С крвљу ошѡицаше, мени се, најзад,
Свеш без деоба указа. Свеш целовиш,
Сјајан и леѡ, свеш у ваздушној
Ниши, дугиним ѡарама
Изашкан!

ДИПТИХ О РАЗРИВАЊУ ПРИЈАТЕЉСТВА

1. Једног хладног августовског дана 1902, остарели и болесни Јован Јовановић Змај, у Сремској Каменици, сабира утиске о томе како се живот и пријатељство круне у прах праха

Куку мене,
Шта ме јо, у јозним
Годинама и мрској болесџи,
Снађе? Ни слуђио ништа нисам,
Чак ни рејторски, кад узвратић Мајџици милој
Писмом у којем рекох да ћу, о јрослави
50-годишњице мој књижевној рада,
Издржајџи некако новосадске цибе.
А оно, где чуда, цибе одисџа
Уследице! А ко је јо главни бајџинац
Посџао? Нико друђи до јобрајџим мој,
Брудер Лаза, др Лазар Косџић,
Удајџо Паланачки! Он ће мени да сам
Ја Славуј, а не Змај! Он ће да сам себе самођа
Прођласио Змајем, ја је џај Змај
Славуја јрођујао! Три-мри!
А сад је јобра, не би ли доказао
Исџинијџим све шџо изрече у бунилу
И у зноју лица свођа, у зурењу у јајџириће
С набацаним џезама, у бечењу и јревришању
Лисџова, сад је о јоме чишаву књиђу
Исџисао! Па ју књиђу даде шџамјајџи,
А онда ми 13 џабака на руке јосла,
На моју самришну јосџељу! Да уживам
И сејрим како мришвоме вуку
Олиђали мачак у чизмама сад мери
Дужину и шџирину! Тако се код нас часџи
Исказује и заслуге уђледника
Одмеравају! Церџ! Све јо
Мени у јамери! Ако раније не хџедох
Признајџи да с разлођом џа људи називаху
Махнијџим Лазом, сад све видим како јесџе
И једино може бијџи! И зајџо, на крају
Овођ, јријајџељски ођорченођ јисма,
Ја само снађе имам да речи
Дојџицем џачне: Срам џе
Било, јадни јадниче!

2. У бечком шпитаљу, једног врелог новембарског дана године 1910, оболели Лаза Костић по глави премеће мисли тешке и сећања непријатна

Качили се ми
И раније јесмо, али овако
Бивало није! Сад док у шпитуалу лежим,
Све надајући се да ће чудо васкрснућа
Свој сићини земаљски, и на мени,
Оставиши вез, ја неиресџанце
Пољед молишвен и свеирацацајући
На ђобрацима Кици-Јаноца уицирем!
Пољед унаиједак иде, ал шамо
Ницица не заииче! Тамо, за мене,
Само ијразнина и ћуиња зјаи!
Тако ши је кад у осињак дирнеци,
Кад се сицине осцице разлише, а намесио
Сиуба носача ђокаже се само
Усилахирени рој који на сиуб ишек наличи!
Нек ми бар сад, кад душа ми је у носу,
Нек ми Госиод оиросици шиио ђобрациму
Хиедох мило за драго да узврацим!
Па кад Врач-ђогађач у срце ме
Сиирелом иечио, ја шу сиирелу оиировом
Премазах, ша ђобри у срце уиравих!
Еио, шио је, сад иризнајем, била
Беседа моја! Али кад иублика беседу
Прекиде, кад глава куће хладно се
Захвали на мојој имиировизацији,
Ја јасно видех да иисаним реферициом
Образложиши сваку мисао и осећање,
Пред Богом и ђудима, учиниши
Морам. И шако насииаде ова
Књига о Змају и Славују!
А кад је он виде, још се већа
На мене ражљуиши! Не може осињак
Него да се разбесни и разлиши,
Чим га ирсциом шакнеци! Не види он
У свом бесу да шаку књигу нико,
Баши нико од иесника сриских
Добио није! Ја сриског иоеицу с највећима
Уиоредих и свеиску дадох му
Меру! Сувице је шио велика књига

*За малу људску сујеӣу! Бивало је
Осињака, ал оваквим, дивљачним
Медом ниједан, до сада,
Обдарен
Није!*

ПРЕДСЕДНИК ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ СПРЕМА СЕ НА ПУТ, У
ГОРЊИ КАРЛОВАЦ, КАКО БИ ПРИСУСТВОВАО ИСПИТИМА
У УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ, НЕГДЕ У ЛЕТО 1887. ГОДИНЕ

Цео мој животи,
Све што је ошворена Књиџа
За народ! Мисао о здрављу и снази,
О најрејку и погледу у будућности,
О реформама које њовешће нас шамо
Где бисмо морали бићи. Видео сам,
Као сасвим млад, да пројадамо хитро,
А да што нико зауставићи неће
Уколико сами нешто не предуземо.
За што букваре сачиних и брзину учења
Повећах, да се у срицању време силно
Не губи, но да брзо се иисмености сичиче.
Почех браћу и сестре да учим
Здравом животи: да се сачувају дувана
И силивити иша, заразе и болештинне,
Порока и мана! Гимнастику у школе уведох,
Тело да продише илућима иуним
И крвца да свукуда у жилама
Заструји! Да наши људи, целога животиа
И што брже, науче усвајати практична умећа
Која животи наше бољима начиниће.
Ми некаквих школа, које би њаоре,
Заналије, трговце њиховом послу училе,
Таких школа ми немамо. За што бих
Што више књиџа, корисних за животи
И рад, ја бих да шаке књиџе њомогну
Радозналу човеку, да га њоуче и на добре
Пушчеве усмере. Училиће вазда њодучавах
Како без насиља и башина, а са мудрошћу
И шакиом себе, а и друже, до знања
Да доведу! Ешто, браћо и сестре,
Ако је и од мене, довољно је!
Тако нешто мислим! Ја своје рекох
И учиних, ња променим ли светиом,
Не би ми жао било! Ишисао сам се већ
По белим сираницама њовести наше!
Ошворих себе као Књиџу за народ,
Па њред собом сад ситојим,
Сикојан. Тушим у себи,

*Ћуџим изван себе!
Нек друџи кажу
Шџа ваља
Рећи!*

ПОЗВАН ДА ПРЕУЗМЕ ПОСЛОВЕ ИНТЕРНИРАНОГ СЕКРЕТАРА ТИХОМИРА ОСТОЈИЋА, ПРЕТХОДНИ ПРЕДСЕДНИК МАТИЦЕ АНТОНИЈЕ ХАЦИЋ ТУГУЈЕ И ПРОКЛИЊЕ, НЕГДЕ С ЈЕСЕНИ 1914. ГОДИНЕ

Сунце им њихово,
Крваво! Зар њакву срамоју
Да нам нанесу, њакав јад на душу
Свим честийшим људима,
Ко оловни њеџ, да обесе? Кесу своју,
Кесу без дна, зар да јуне њаком завученом
У нащу њорбу за јросјачење? Зар у њемеру
Мајице мајке да сисају мед и јолен,
Ко јрујови залудни њио чине?
Нек несјану лојови и бијанџе, нек зајре им се
Траџ и сјомен! Нек их земља не јрији
Вице на џрбачи!

А мени њад јресудице:
Кључ од касе нисам довољно чувао,
Лаковерно сам џа књиџовођи Аркадију
Давао, а он с блаџајником Лазом
Прсије нам у џлајиик завлачио!
Ејо, њако ова двојица лојовлуцима својим
И мене јљунуше јосред образа! Пола века
Ова кућа у мојим рукама беше! Беше чистиа
И бесјрекорна, а сад сам бачен у блајо,
У кайран и јерје, ја на руџобу свеју
Само њио не јосјројице ме!

Знам, знам ја јо:
Нико ме ојјуужио није,
Нико јоџанлуке није мени јријисао!
Али кад ми веле да сам нејајљив био,
Да нисам кућу довољно џијијио
Од јрујова и крадљиваца,
Мени јо њеџко, њеџко јада:
Као да сам ја њај јруј
И лојов!

И зајо сада,
Кад у џодинама озбиљним
Позваце ме да заменим Тихомира,

Тиху, инт̄ернирано̄ ш̄амо не̄де, у Маџарској,
Ја се обрадовах ко да су ме за њредседника
Поново бирали! Значи: не џурају ме
Међ злочинце, не њљују ми лице бело!
Значи: моџу с̄окојно, међ часне
Преѡходнике, у облацима сребрним,
Ред свој да редујем, бол
Да болујем и ш̄уџу
Туџујем!

НЕГДЕ С ЈЕСЕНИ 1920. ГОДИНЕ, БИВШИ СЕКРЕТАР, А САДАШЊИ ПРОФЕСОР ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У СКОПЉУ, ДР ТИХОМИР ОСТОЈИЋ, САБИРА УТИСКЕ О СВОМ ЖИВОТНОМ ПУТУ

Слућим:

Живојџа ми дуџоџа

Нема! Дах се крајџи,

Свакоџа дана све џањи,

Чини ми се, само џиџо џојџуцао није!

А џри крају ми се, ејџо, исјџунила жеља

За кајџедру да сјџанем, у сјџуденјџске џлаве

И мождане вијуџе мало соли,

Из мојџих рудника да изасјџем.

А у џим рудницима радџх рударски,

Боље ређи: џаорски, чврсјџо

И ујџорно. Такву сам снаџу и Мајџици

Донео. Знам, мноџе је једџла ова банајџска,

Тврда џлава, мноџи су џајџијали да усјџорим,

Да не џџаласам баром, јер само ће се

Муљ џодиђи, дрџзџа раџиријџи

И смрад џосјџајџи нејџодноџљџив.

А ја бразду реформе дубоко заорах,

Понеџде и џлач мајке земље зачух,

Ал у џлави вазда слику миле Тисе носџх.

Мрјџву Тису, њен сјџари џџок веома волим,

Али џрокојџајџи ново коријџо, џџо се морало

Уколико у најџредак жељџмо. А кад се џџо

Прокојџало, крену саобрађај, и сви су

Корисјџи имали. Мрјџва Тиса за уживање

Осјџа, а жива Тиса да џудџма

Живојџа донесе!

Тако и за Мајџицу

Велим: можда се не да

Исјџравџијџи крџва Дрина,

Али крџву Тису исјџравџијџи можемо

И морамо! Тако радџх: џиџо на њџџџи не ваља,

Да искоренимо; на саднице нове џелџцере

И калеме да сјџављамо; ако нечеџ нема,

Да засадџмо! Тако ја џџо видџх,

А и сад, јџџ, виђам: џаорски нежно

И џосвеђено! А да џџаква рабојџа некоме

Може смејџајџи, џџо само знак џоследђџих времена

Бива! Моја последња времена на велика звона
Већ су оглашена! А Мајица ће трајати,
Чак и кад многе радилице душу своју
Изгубе! Јер нови младунци долазе,
А ја им мацем, из даљине,
Из дубине ништавила
Мога!